

Na kratko nam avtor predstavi še metliško protestantsko skupnost, ki so jo sestavljali ne samo posamezniki iz vrst plemstva in meščanstva temveč tudi iz vrst podložnikov. Kot prvega je izpostavil Petra II. Erdődyja, sicer katoličana, ki je skupaj z ženo Barbaro podpiral protestantska prizadevanja, ščitil predikante in omogočil protestantske pridige v kapeli sv. Katarine na gradu Metlika. Tudi Erdődyjev nekdanji tajnik, Adrijan Schweizer, je bil protestantizmu naklonjen, njegova hiša v mestu pa je bila prizorišče pridig Petra Vokmaniča, ki so bile množično obiskane. Kot ključni za širitev protestantizma so predstavljeni Semeniči, ki so zelo hitro prestopili v protestantizem. Sigmund Semenič je dal na svoji posesti pred mestom postaviti leseno kapelo, v kateri so njegova številna družina in drugi protestanti prisostvovali obredom, otroci pa so tja zahajali v šolo. Med meščani so se za protestantizem ogreli tako člani mestne elite, ki so sprejemali pomembne gospodarske in politične odločitve, kot tudi manj premožni, ki so pretežno živeli v predmestju, zato ne preseneča, da je protestantizem sredi sedemdesetih let 16. stoletja povsem prevladal v mestu. Glede na ostale kraje na Kranjskem je precej redek, ne pa presenetljiv podatek, da so se za nove nauke navduševali in se tako udeleževali pridig tudi podložniki gospodstev Gradac, Krupa, Pobrežje in Metlika.

Ob koncu nas Janez Weiss seznani še s poskusi protireformacije. Prvi dokumentiran pregon protestantov se je zgodil že leta 1569, ki je bil več kot očitno neuspešen, kar potrjujejo tudi Weissove raziskave, saj se je po tem šele začelo množično prestopanje v protestantsko vero. Glavni pobudnik pregona je bil vsakokratni načelnik komende nemškega viteškega reda. Komturji so neumorno več kot dve desetletji pritiskali na deželnoknežjo oblast, da bi odredila izgon pridigarjev iz mesta. Dokončno prepoved pridiganja v mestu Metlika in njeni okolici ter izgon predikanta Vokmaniča je šele leta 1598 dosegel takratni komtur Markvard baron Egkh, njegov naslednik pa je pospremil zadnje domnevne protestante na zaslisanje v Ljubljano. Leta 1602 je Metliko na svoji »turneji« obiskal škof Tomaž Hren. Meščani so takrat prestopili v katolicizem, škofovo spremstvo pa je porušilo večkrat omenjeno Semeničevo molilnico pred mestom Metlika.

V naslednjih letih so se v Metliki ohranili zgolj drobci protestantske skupnosti, ki jo je vestno oskrboval zadnji pridigar Mihael Verbec. Zaključno dejanje protestantizma na Metliškem predstavljajo zgovori posameznikov, osumljenih protestantizma, pred škofovskim sodiščem v Ljubljani, kamor je leta 1617 potovalo zadnjih pet Metličanov. Avtor s tem zaključni in meni, da je bil pojav protestantizma v Metliki in okolici s tem dokončno izničen.

Janez Weiss, avtor razstave in kataloga, nam je skupaj z Belokranjskim muzejem Metlika poljudno, a hkrati zelo nazorno predstavil protestantizem na Metliškem. Osvetlil je njegove začetke, izpostavil vr-

hunec in nadaljeval z neizbežnim koncem, ki so bili širši javnosti doslej premalo poznani. S svojo raziskavo in predstavitevijo je tako dodal dragocene kamenčke v mozaik protestantizma na Kranjskem.

Barbara Žabota

SLO časi, kraji, ljudje. Slovenski zgodovinski magazin. Februar 2018/1 – št. 17.

V peto leto izhajanja je zakorakala poljudnoznanstvena zgodovinska revija SLO, ki jo štirikrat na leto izdaja založba Družina. Pred nami je sedemnajsta številka z enajstimi prispevki, kolikor jih tudi običajno prinaša vsaka številka. V slovenski historiografski periodiki doslej o reviji še ni bilo mogoče prebrati nobenega poročila, ocene ali mnenja, zato je skrajni čas, da jo vsaj kratko predstavimo. Urednik in trije področni uredniki, vsi doktorji znanosti, se skupaj z oblikovalcem zelo uspešno trudijo približati slovensko preteklost najširšemu krogu bralcev. Bogato ilustrirana barvna revija, v kateri sta slikovni in besedilni del zastopana skoraj enako, lahko nagovori strokovnjaka in laika ter vse generacije od osnovnošolskih dalje.

V zadnji številki, za katero je uvodnik napisal Jure Volčjak in ga posvetil letu okroglih obletnic, lahko kot v vseh številkah doslej prebiramo o zelo različnih temah od prazgodovine do sodobnosti. Matija Turk v prvem prispevku predstavlja mezolitik ali srednjo kameno dobo na Slovenskem, nekaj tisočletij dolgo arheološko obdobje, ki se konča s pojavom pridelovalnega gospodarstva in z njim povezane stalne naselitve. O poznoantični elitni vojaški opremi iz Karnija piše Veronika Pflaum. Pred dobrim desetletjem sta bila v Kranju odkrita skoraj v celoti ohranjena železna lamelna oklepa iz druge polovice 6. stoletja. Gre za izjemni najdbi vsaj evropskega pomena, ki sta na ogled v Gorenjskem muzeju. Srednjeveško obdobje je zastopano s prispevkom Martina Beleta o Nikolaju Lemberškem in njegovih dogodivščinah. Avtor poudarja, da so se srednjeveški ljudje znali dobro zabavati, pa tudi neuki niso bili. Lemberški se je poleg drugih plemičev s slovenskega ozemlja znašel v pesnitvi minnesängerja Ulrika Liechtensteinskega iz 13. stoletja, ki ga je po enem od legendarnih viteзов Okrogle mize poimenoval kar štajerski Tristan. O deželno knežji upravi na Kranjskem v poznem srednjem veku govori prispevek mladega doktorja zgodovine Jerneja Kotarja. V njeni ureditvi so se odražale v prvi vrsti posledice menjav vladajočih dinastij in posameznih deželnih knezov. Poznosrednjeveški red pa je kršil »uporni sokol« Andrej Baumkircher iz 15. stoletja, ki ga dobro pozna tudi ljudsko izročilo. Njegov vzpon in zaton opisuje soimenjak Andrej Nared. Zgodba upornega viteza, neke vrste plemenitega razbojnika Andreja, se navezuje na tisto Erazma Jamskega (Predjamskega), ki je bila v reviji SLO predstavljena pred dvema letoma.

Zgodnji novi vek je v tokratni številki revije zastopan s prispevkom dveh avtorjev, Dejana Vončine in Nadje Adam, govori pa o urnem mehanizmu mehaničnega raznja iz 17. stoletja. Unikatno muzealijo hrani Notranjski muzej Postojna, potem ko je bila do pred nekaj leti razstavljena v Predjamskem gradu. Vesna Kamin Kajfež in Tomislav Kajfež objavljata prvi del razprave o piramidah, obeliskih in sarkofagih s podnaslovom Egiptomanija na Slovenskem. Med drugim razkrivata malo znano dejstvo, da smo bili med uspešnimi raziskovalci dežel in kultur ob Nilu tudi Slovenci, in predstavljata z Egiptom navdahnjene spomenike iz 19. in 20. stoletja, kot so pomnik osuševanju Ljubljanskega barja, spomenik Ilirskim provincam v obliki obeliska, Zoisova piramida in prava egipčanska sarkofaga na vipavskem pokopališču, predelana v grobnico družine Lavrin. O najmanj človeškem orožju prve svetovne vojne, o plinu, govori prispevek Aneje Rože. Nikakor ne gre pozabiti, koliko žrtev je ta strahotni ubijalec zahteval tudi na soški fronti. Čas po prvi svetovni moriji in med drugo svetovno vojno obravnava prispevek Aleša Noseta o telovadcu in funkcionarju Orla Ivu Kermavnerju, vodilnem katoliškem telovadnem organizatorju na

Slovenskem. Edina bolj cerkveno obarvana tema je prispevek Blaža Otrina o prijateljstvu med arhitektom Jožetom Plečnikom in ljubljanskim škofom Antonom Vovkom, pranečakom Franceta Prešerna. Prav brutalno nasilje nove oblastne nomenklature je v letih po drugi svetovni vojni dodatno pripomoglo, da se je med velikima možema spletel nadvse zanimiv, spoštljiv in prijateljski odnos. Tudi tokratno številko revije SLO zaključuje sodobna tema, članek Monike Rogelj z naslovom Na listkih ohranjeni utrinki sodobnosti. Avtorica poudarja, kako muzejski predmeti postajajo prihodnji pričevalci današnjega življenja, del našega skupnega zgodovinskega spomina in kulturna dediščina celotne skupnosti.

Tudi zadnja številka revije SLO stremi po tematski raznolikosti, čim bolj uravnoteženi zastopnosti celotnega slovenskega prostora in vseh zgodovinskih obdobj, po atraktivnosti in zmožnosti nagovoriti zelo široko bralstvo. V letošnjem letu se nam obeta še dodatna obogatitev, in sicer izid posebne tematske številke, ki bo posvečena stoletnici konca prve svetovne vojne.

Boris Golec

Suha in Sušan'. 730. obletnica (ur. Marjana Žibert). Predoslje: Kulturno umetniško društvo, 2018, 84 strani.

Slovenska krajevna zgodovina je od letošnjega aprila bogatejša za zanimivo monografijo, posvečeno zgodovini vasice Suha pri Predosljah v bližini mesta

SUHA in SUŠAN'
730. obletnica

Suha pri Predosljah, 2018